

811.163.3'27

ПРЕСКРИПЦИЈАТА И ТРАДИЦИЈАТА
ИСКУСТВОТО НА МАКЕДОНСКИОТ МЕЃУ СВЕТСКИТЕ ЈАЗИЦИ
(*Prescription and Tradition in Language : Establishing Standards across Time and Space*, ed. Ingrid Tieken-Boon van Ostade and Carol Percy, Multilingual matters, Bristol, Blue Ridge Summit, 2017)

Честопати се зборува за локалниот контекст во кој опстојува македонската наука воопшто, па и македонската наука за јазикот, поконкретно, и големиот број пречки да се допре до релевантни публикации, каде што и достигнувањата на националните дисциплини би имале своја репрезентација, одраз и израз. Сепак, тоа митологизирање во себе содржи две антитетични причини: немањето внатрешна поддршка, од една страна, и незаинтересираноста на светската наука за нашите достигнувања, од друга. Второто целосно се урива, се деконструира и се демитологизира со скромниот (како бројка), но мошне квалитетен број прилози и статии, кои македонските научници успеваат да ги објават во познати и релевантни списанија, или кај реномирани издавачи.

Пред нас го имаме зборникот *Прескрипцијата и традицијата во јазикот* : *ѝосѝавување сѝандарди низ времето и ѝросѝороѝи* (*Prescription and Tradition in Language : Establishing Standards across Time and Space*), во кој се сместени рефератите од конференцијата одржана на Универзитетот во Лајден, Холандија, четврта во серијата „мошне успешни настани“, како што забележуваат приредувачите во предговорот [по оние во Шефилд, Велика Британија, 2003; Рагуза, Италија (Сицилија), 2006; Торонто, Канада, 2009]. Уредници на изданието се Ингрид Тјекен-Бун ван Остаде и Керол Перси (Ingrid Tieken-Boon van Ostade and Carol Percy). Тие поканиле одреден број од референтите да ги поднесат своите излагања во форма на поглавја од книга, објавени токму во ова издание. Македонскиот јазик ја има привилегијата да биде претставен во едно од дваесет и двете поглавја, преку мошне инспиративниот и квалитетен текст на Александра Ѓуркова – „Прескрипцијата и јазичниот менаџмент во Македонија“. Сите текстови се на англиски јазик, а во однос на обемот, книгата содржи 17 страници нумерирани со римски броеви (i–xvii) и 385 страници нумерирани со арапски бројки (1–385; содржинската суштина на публикацијата).

Прескрипцијата и традицијата во јазикот се состои од уведен текст со благодарност од уредниците на изданието, список на авторите со нивна кратка биографија (дваесет и шест), дваесет и две поглавја, кои обработуваат одредена тематика, епилог (сублимат на сите текстови, во авторство на Пем Питерс), како и индекс на имиња, поими и јазички. Книгата во своето содржин-

ско јадро, покрај наведените помошни оддели (благодарност, биографии, индекс), е конципирана во четири дела, уведен текст на уредниците и епилог. Уводниот текст го носи насловот на целокупното дело: „Прескрипцијата и традицијата во јазикот : поставување стандарди низ времето и просторот“ (“Prescription and Tradition in Language : Establishing Standards across Time and Space”); поглавјата ги обединуваат под заеднички наслов текстовите што ги содржат и тематски ги организираат и ги сопоставуваат. Во првиот дел се зборува на општо и теоретско рамниште за проблематиката што е предмет на интерес (Part 1: General and Thoretical); вториот дел во фокусот ја става прескрипцијата и традицијата (Part 2: Prescription and Tradition); третиот дел се поставува и ги разгледува упатствата/водичите за употреба врз основа на англиската традиција (Part 3: Usage Guides: An English Tradition); четвртиот дел фрла поглед на неколку јазици, меѓу кои и македонскиот, а седумте делови ги обединува заедничкиот наслов: Редифинирање на границите: постојни прашања и предизвици (Part 4: Redefining Boundaries: Current Issues and Challenges). Епилогот, извесна сума на погледите од овој социолингвистички бисер од областа на јазичното планирање, е текстот на Пем Питерс (Pam Peters) – “On Establishing the Standard Language – and Language Standards”.

Во деталниот опис на концептот на *Прескрипцијата* и *Традицијата* во уводната статија, Ван Остаде и Перси уште во првиот пасус го споменуваат македонскиот, заедно со баскискиот, vis-à-vis англискиот и холандскиот, како јазици што се стандардизирани релативно скоро, имајќи ја предвид традицијата на другите споменати, процеси што се случуваат од ренесансата наваму. Прескрипцијата се смета за доцна фаза на стандардизацијата (сп. Перси и Ван Остаде, 1; Радовановиќ, ...), како што велат уредниците (тука авторки) – „оваа категоризација е поврзана со истражувањата за стандардите во монолингвалните западни култури. Па, дури и во овие култури, последните студии спроведени на поголем корпус потврдуваат дека врската меѓу прескрипцијата и практиката е компликувана и неконзистентна“ (Перси и Ван Остаде, 1).

Соодветно на прашањата што ги поставуваат на самиот почеток, авторките, потем во улога на уреднички, ги распределуваат одговорите по соодветните делови. Имено, целта на книгата е да „контекстуализира студии на случај меѓу јазиците и културите, кристализирајќи некои клучни врски меѓу лингвистичката стандардизација и прескрипцијата и меѓу идеите и практиката“. Овие студии на случај ги отвораат прашањата од историска природа, како на пример, дали различниот историски развој (Академијата во Франција наспрема поединечни иницијативи во Англија) дава поинакви пројави во денешниот прескриптивизам и, ако да – како?! Од друга страна, во овој контекст тие го отвораат и прашањето за тоа што се случува со традицијата кога таа ќе го премине океанот и ќе се најде во друг културен контекст!? Како се однесуваат заемките во различни култури, но и што се случува кога прескриптивната традиција ќе биде прекината или нарушена, како во случаите со распадот на Советскиот Сојуз или на Југославија.

Наспрема историскиот контекст, се отвора современиот, каде што се третираат прашања од типот на пренесувањето на јазичната политика од централизирана кон демократска, наведувајќи ги примерите од студиите на случај во Литванија и во Македонија; прашањата за малцинските јазици; прашањето на рускиот како мнозински и малцински јазик; (статусот на) баскискиот во Франција и во Шпанија; но, и јазикот на медиумите и електронската комуникација.

На општо/теоретско рамниште се третираат формалните, односно социолингвистичките фактори и се разработуваат прашањата за улогата на лингвистите во овие процеси, популарните и професионалните сфаќања за јазичните варијации, врската политичка активност – професија кај научниците што се занимаваат со јазикот; ставот на стандардизацијата кон јазичните варијации; колку е прескриптивноста врзана за културниот и политичкиот контекст, но и како усвојувачите на јазикот ги третираат варијациите во него; ако се ставовите поврзани со прескриптивизацијата условени од културата, тогаш дали можеме да зборуваме за предвидливи принципи за прескриптивизам?!

Овие прашања се поделени во погорните целини и првата, која ги третира теориските аспекти, ја отвораат Дик Смакман и Сандра Некеса Бараса (Dick Smakman and Sandra Nekesa Barasa), кои се осврнуваат на дефинирањето на стандардот, односно за меѓукултурната дефиниција на јазичната норма, какво што е и заглавјето на нивниот осврт (“Defining „Standard”: Towards a Cross-Cultural Definition of the Language Norm”). Смакман и Некеса Бараса се осврнуваат на стандардот од теориски аспект, дефинирајќи го и обезбедувајќи примери за неговата употреба, но и оградувајќи се дека се работи за дефинирања, т.е. за пристапи што се присутни, вообичаени и применливи во монолингвални јазични окружувања, во политички и лингвистички стабилни општества, со дијалектен континуум, со долг и неоспорен јазичен стандард, а не функционираат (истата теориска рамка) во државите со диглосија и мултијазичност – онаму каде што се тие правило, а не исклучок (сп. Smakman and Nekesa Barasa, 24). Авторите се концентрираат на традиционалните описи на стандардот, стандардот надвор од западниот културен ареал, мултилингвизмот, ефектите на колонизацијата. Во тој контекст, се зборува и за постоењето на нативизирани стандарди, во кои културата, како главен фактор во стандардизацијата, одиграла улога колонизаторите да наметнат друг тип процес, па така официјалните јазици во поранешните колонии да не бидат онакви какви што биле – тие се „енкултурирани“ во нативизирани вариетети. Понатаму, се зборува за отсуството на ексклузивна интерпретација на стандардниот јазик, како заклучок на претходните тези, но и увод во потпоглавјето што се отвора: Нови пристапи кон лингвистичката норма. Тука се izdelуваат функциите на стандардниот јазик, разликувањето на говорениот од пишаниот стандард, третманот на вариететот „менување на кодот“ како можен стандард, како и издвојувањето на стандардот од престижот и моќта. Смакман и Некеса Бараса заклучуваат дека општествата имаат одделна и уникатна позиција во врска со концептот на стандар-

дизацијата. Погледнато од западна перспектива, актуелните теории ги занемаруваат ситуациите што не се вклопуваат во овој шаблон, но тие постојат и таквите девијации не се причина таквите јазици да не се оценат како стандардни, *mutatis mutandis*.

Флориан Коулмас (Florian Coulmas) пишува за „Прескриптивизмот и системите на пишување“ (“Prescriptivism and Writing Systems”), обрнувајќи внимание на фактот дека уште во антиката уметноста на пишувањето (на писмото; Τέχνη γραμματικῆ) била тесно врзана со граматиката, за разлика од народниот говор, кој немал ниту единство, ниту постојаност. Коулмас се осврнува на пишувањето и прескриптивизмот, системите на пишување (писмата) и стандардизацијата, редот во пишувањето, организацијата на речникот, ортографијата (правописот), пуризмот, како и диглосијата. Авторот заклучува дека пишувањето/писмото е нужен елемент кога се разгледува прескриптивизмот, особено што правилата полесно се поставуваат, но и се следат кога имаме предвид пишана наспрема усна комуникација. Во таа смисла, тој проследува шест писма и нивното можно влијание врз лингвистичката култура.

Хенинг Клотер (Henning Klöter) пишува (одново) за тоа што е добар/коректен кинески во истоименото поглавје: „Што е коректен кинески? повторно“ (“What is Correct Chinese?” Revisited”). Се провлекуваат прашањата за кинеските стандарди од детството на Чао и годините потоа; што е коректен кинески по 1946 година („старо вино во ново руво“), различните типови кинески [„Еден (северен) кинески или многу кинески?“] итн. Во суштина, акцентот тука е ставен на прескриптивизмот од аспект на јазичното планирање во Кина во XX век.

Феликс К. Амека (Felix K. Ameka) пишува за „Бескорисноста на корисното: јазичната стандардизација и варијација во мултилингвални контексти“ (“The Uselessness of the Useful: Language Standardisations and Variation in Multilingual Contexts”). Тргувајќи од прашањето за јазичната стандардизација и јазичниот пуризам, Амека се концентрира на јазичниот репертоар и трилингвалната конфигурација на Гана, обрнувајќи внимание и на социолингвистичкиот контекст на њабо (nyagbo), ставајќи го овој јазик во контекст, особено на јазичниот пуризам. Во суштина, тука се заговара прашањето за пожелноста на прескриптивизмот од аспект на јазичната педагогија, како и стандардот како начин за воспоставување правила во човековото окружување. Сепак, прескриптивизмот е бескорисен кога се доаѓа до ситуација, како што вели авторот, да се користи вистински јазик, зашто тој го загрозува јазичниот диверзитет, па така е и закана за духот на јазикот. Таа закана може да се избегне и да се надмине, ако се остават вариететите на јазикот, кои *ex definitione* се појавуваат во различни околности и контексти.

Катја Лохтман (Katja Lochtman) пишува за “Прескриптивизмот и социолингвистичките компетенции во германскиот како странски јазик“ (“Prescriptivism and Sociolinguistic Competence in German as a Foreign Language”), имајќи ги предвид лингвистичките и социолингвистичките правила, прашањето на ро-

дениот говорител како норма, но и сè поактуелното прашање на разбивање на дихотомијата стандард наспрема дијалекти, кои се губат, а на нивно место се појавува нешто што може да се нарече регионален стандард или „колоквијален германски“ (во образложениот случај, но тенденција што, ни се чини, се појавува и во другите јазици што имаат подолга традиција на стандардизација).

Вториот дел, Прескрипцијата и традицијата, се отвора со поглавјето на Венди Ајрес-Бенет и Ингрид Тјекен-Бун ван Остаде на тема „Прескриптивизмот во компаративна перспектива: Случајот на Франција и на Германија“ (“Prescriptivism in a Comparative Perspective: The Case of France and England”), тема повеќепати експлоатирана, уште од цитираниот извадок од Фердинанд Бруно (Ferdinand Brunot), кој уште во 1909 година коментира дека „владеењето на граматиката... е подолго и потиранско во Франција отколку во која и да е друга држава“. Во таа смисла, се тврди дека француското и англиското искуство е мошне конзервативно, па наспрема Бруно и Сампсон за францускиот, така се произнесува и Хичингс за англискиот. Во поглавјето се дава историската заднина на францускиот и на англискиот „случај“, официјалните потези, наспрема приватните иницијативи, и сè поголемиот интерес за прескриптивизмот.

Рита Квеироз де Барос (Rita Queiroz de Barros) пишува за лингвистичкиот прескриптивизам во дневниците на Чарлс Дикенс (“A Higher Standard of Correctness than is Quite Disarable: Linguistic Prescriptivism in Charles Dickens’s Journals”), почнувајќи со неговата фикција, продолжувајќи со фокусот – дневниците, каде што се прави и преглед на статиите за јазикот и прескриптивистите и прескриптивизмот во корпус.

Гилсбет Рутен и Рик Востерс (Gijsbert Rutten and Rik Vosters) пишуваат за јазичната норма во „јужните ниски земји“ [Between the Devil and the Deep Blue Sea: Competing Language norms in the Southern Low Countries (1815–1830)], односно за јазичното планирање, јазичната идеологија, јазичните норми итн., врзани за холандскиот.

Во овој дел следуваат уште две поглавја: „Синтакса на другите: неисландско место на глаголите во исландскиот од 19 и од раниот 20 век“ (“The Syntax of Others: „Un-Icelandic’ Verb Placement in 19th- and Early 20th-Century Icelandic”) од Хејмир ван дер Феест Видарсон (Heimir van der Feest Viðarsson) и она на Доминик Банхолд (Dominik Vanhold) – „Училишните граматика и јазични водичи: прескриптивизмот во германскиот јазичен кодекс во раниот 20 век“ (“School Grammars and Language Guides: Prescriptivism in the German Language Codex in the Early 20th Century”).

Третиот дел (Водичи за користење: англиска традиција) почнува со дваесеттото нумерирано поглавје (како што го нарекуваат уредниците на книгата), која го третира прашањето на јазикот во освртите за Новиот Фаулеров прирачник за користење на англискиот (“A Perspective on Prescriptivism: Language in Reviews of „The New Fowler’s Modern English Usage”) на Робин Страјџер (Robin Straaijer), за да продолжи со текстот на Марк Каунисто (Mark Kaunisto) за тоа што треба да биде стандардизирано – варијациите во записите

во водичите за употреба (“Which Items Need to be Standardised? Variation in the Choice of Entries in Usage Guides”). Третото поглавје од третиот дел, во авторство на Матхијс Смитс (Matthijs Smits), зборува за добивањето со почит, односно појавата на авторитети во американските водичи за употреба (со акцент на Брајан Гарнер; игра со зборови: Гарнер вс. освојување, добивање со – „garnering”; “Garnering’ Respect? The Emergence of Authority in the American Usage Tradition”). Потем следува Дон Чепмен (Don Chapman – “Stalwarts, Snoots and Some Readers: How „Traditional rules’ are Traditional”), со кого се заокружува третиот дел.

Четвртиот дел, насловен како Редифинирање на границите: постојни прашања и предизвици, го содржи поглавјето на Мартин Гил (Martin Gill – “Goodbye, Sweet England’: Language, Nation and Normativity in Popular British News Media”), кое се однесува на јазикот на медиумите, односно на дискурсот на вестите во Британија. Даниел Кандел (Danielle Candel) пишува за состојбите во францускиот, имајќи ја предвид традицијата и современоста, особено на подрачјето на лексиката, користејќи ги правилата за „чист“ и „едноставен“ јазик [“Prescription and Tradition: From the French „Dictionnaire de l’Académie’ to the Official French Language Enrichment Process (1996–2014)”]

Пишувајќи за предизвиците на стандардизацијата на современот руски јазик (“Challenges in the Standardisation of Contemporary Russian”), Арто Мустајоки (Arto Mustajoki) прави осврт на теориските поставки за „официјална норма“, преглед на состојбата со рускиот пред 1990 година (историската заднина, увид во граматиките и речениците, историјата на кирилицата) и – по пресекот – се поставува ситуацијата од 1990 година наваму (револуцијата во општеството како револуција на умот, приливот на заемки, лингвистичката свесност/освестеност, законите поврзани со јазикот, како и состојбата со рускиот надвор од Русија).

Во текстот на Лорета Вајцекаускиен (Loreta Vaicekauskienė) за „Јазичната униформност (?) како советско наследство: стипендирање и државна идеологија“ (“Language Regimentation as Soviet Inheritance: Joining Scholarship and State Ideology”), случајот со Литванија и со високото ниво на државен прескриптивизам таму, се става во котнекст на „речиси 50 години советска окупација на Литванија по Втората светска војна“ (sic!). Авторката прикажува како јазичната униформност/крутост, како идеолошка лингвистичка рамка, развиена за време на „советскиот режим“ (sic!), станала составен дел на практиките на јазична корекција во постсоветска Литванија. Тука се обрнува внимание на социјалните, политичките и културните услови во негувањето на европскиот прескриптивизам, јазичната униформност во Литванија по 1990 година, поглед на состојбата во СССР, според авторката, каде што заштитата на јазикот е средство за остварување моќ, советските корени на денешната идеолошка лингвистичка рамка, во која лингвистите се конструктори на нормата, итн.

Ќе се задржиме повеќе на трудот на Александра Ѓуркова, која ја претставува македонската јазична ситуација на ова поле и успешно ја прикажува ма-

кедонската состојба пред светската научна јавност од областа на социолингвистиката. Имајќи ги предвид гледиштата за важноста на јазикот во градењето на нацијата, Ѓуркова во поглавјето што е студија на случај за македонскиот, пред сè, и носи парадигматичен наслов „Прескрипцијата и јазичниот менаџмент во Македонија“ (“Prescription and Language Management in Macedonia”) ја цитира Рајт (Wright 2004: 42 кај Ѓуркова, 318) за важноста на националниот јазик како средство за ефективна и ефикасна комуникација во општеството, но и како фактор на кохезија. Во фокусот на ова поглавје е истражување и приказ на промените во современиот македонски јазик од социолингвистичка перспектива, со особен акцент на три прашања: а) македонскиот јазик во Уставот и во законите; б) статусот на македонскиот и на другите јазици што се зборуваат во Македонија; в) јазичната политика во Македонија. Во однос на првото прашање, се прави историски пресек на прогласувањето на македонскиот за официјален, претстандарната историја на јазикот, уставните измени по осамостојувањето и статусот на македонскиот во новата средина, но и амандманите на Уставот, произлезени од Охридскиот рамковен договор од 2001 година, кога под притисок се прават уставни измени со петнаесет амандмани (IV–XVIII), кои го тангираат и статусот на македонскиот јазик, но и јазиците што се зборуваат во Македонија, особено албанскиот, преку синтагмата „јазик што го зборуваат над 20% од граѓаните во Р Македонија“. Со посебен закон, донесен во 2008 година, а потем изменет и дополнет во 2011 година, се уредува употребата на јазикот што го зборуваат над 20% од граѓаните во Македонија, особено како јазик во службена употреба, како што тоа го наложува законот. Се фрла поглед и на знаците, избирачките ливчиња (кои се двојазични), но и со недо следната примена на законот, особено отсуството на македонскиот, кој е официјален на целата територија на државата, односно единствениот (некаде, но секако првиот) службен јазик во некои средини со доминантно албанско население. На овој начин, како што заклучува Ѓуркова, важно и за денешниот, но и натамошниот процес на јазичното планирање и јазичните политики, особено на законодавството поврзано со оваа тематика, реално се воспоставува билингвизам во Македонија на државно ниво, односно институцијата втор официјален јазик е реалност. Во однос на образованието, единствената измена од она што е константа во легислативата што го тангира јазикот е финансирањето на високото образование од буџетски средства од 2001 година наваму. И натаму стојат истите одредби дека на припадниците на заедниците (терминолошка измена од „малцинства“ во „немнозински заедници“) им се гарантира образованието на мајчин јазик во основното и во средното образование, а македонскиот се изучува како посебен предмет. Македонија е потписник на Европската повелба за регионални и малцински јазици, како важен чекор во имплементацијата на стандардите на ЕУ на ова подрачје. Од друга страна, македонскиот како малцински наидува на голем број пречки и проблеми: во Бугарија не се признаваат Македонците како малцинство, како ни јазикот како малцински; во Грција, поради спорот за името на Македонија, именувањето, според студијата

на Евромозаик од 1992 година, е „славомакедонски“ или „бугарски“. Во однос на предизвиците на македонската јазична политика, Ѓуркова се осврнува на двете препораки на Љ. Стефановски на таа тема од 2002 година, кој сугерира дека еден јазик треба да биде *lingua franca*, односно да се користи на целата територија на државата, а во процесот на јазичното планирање да се земат предвид потребите и очекувањата на малцинството што според бројот ги надминува сите други малцинства во државата. Во таа смисла, како што заклучува авторката, еден од главните предизвици во јазичното планирање во Македонија е балансирањето меѓу единството (унитарноста) на државата и потребата од национален јазик, кој ќе функционира како заеднички на секое рамниште на државата, од една страна, наспрема тенденцијата на напуштање на тој концепт на единство, забележлива во третманот и имплементацијата на Законот за употреба на јазикот што ги зборуваат над 20% од граѓаните во РМ.

Питер Дујф (Pieter Duiff) фрла поглед врз стандардизацискиот процес во фризискиот (јазик од германската група, кој се зборува во холандската провинција Фризија) и лексичката разновидност на дијалектите, прикажана во речниците, односно недостигот на претпочитана лексика, што пројавува проблеми на збунетост кај усвојувачите на фризискиот, но и кај оние што подготвуваат училиштен материјал на овој јазик. Дујф ја резимира позицијата на фризискиот во „формалните домени“, придвижувањето кон стандарден фризиски, односно нормативниот речник како важен дел во процесот на стандардизацијата на еден јазик.

На крајот, пред резимето на целокупното круцијално дело на планот на јазичното планирање и јазичните политики, односно на социолингвистиката денес, последното поглавје се задржува на стандардизацијата на изговорот преку баскискиот, односно зачувувањето/одржувањето и варирањето на овој план (“The Standardisation of Pronunciation: Basque Today, between Maintenance and Variation”). Трудот на Мирен Лурдес Оњедера (Miren Lourdes Oñederra) е организиран низ три целини – минато, сегашност и иднина, како и резиме во кое се зборува за хармонизирање на стабилноста и на варијациите (нормата и дијалектите).

Како сублимат, ќе го искористиме епилогот на Пем Питерс (Pam Piter) – „За воспоставувањето стандарден јазик и – јазични стандарди“ (“Epilogue: On Establishing the Standard Language – and Language Standards”), каде што тој вели дека „оваа антологија ја отвора вратата за извонреден опсег прашања за стандардниот јазик и/или за јазичните стандарди. Отвора дополнителни прашања на разни и различни теми, од менаџментот на националните јазици, империјализмот, постколонијализмот, студии на случај што ја расветлуваат комплексната состојба во некои јазици (всушност, она што е нивна *differentia specifica*) и сл. Се воспоставуваат правни постулати за функционирањето на јазиците, а сè повеќе се потпишуваат и меѓународни договори во врска со малцинските јазици (каков што е примерот со сè поголемото прифаќање на Европската повелба за регионални и малцински јазици). Во таа смисла, се фрла по-

глед и врз функцијата и формата на стандардните јазици, но и на идеолошкиот поим кај стандардните јазици. Се разбира, стандардните јазици претполагаат и некои правила, кои се особено фиксирани како се зборува за пишаната употреба на стандардот, но не се помалку важни и има обиди за нивно регулирање и во усната комуникација.

Широкиот дијапазон теми, врвната научна експликација и статусот што го добива македонскиот јазик тука, ја прават оваа публикација мошне значајно четиво не само за лингвистите и за правниците (поточно: социолингвистите и оние номотехничари што ги обликуваат законите кои навлегуваат во сферата на јазичната политика) туку и за секој пољубопитен интересент за состојбата на овие подрачја во пошироки рамки. Се разбира, секаде каде што постои идеолошка матрица во функционирањето, а јазикот ја има таа привилегија и клетва во исто време, може да се појават тврдења, чија научност е сомнителна. Но, кога тие се во незначителен број, и кога спорните моменти се во однос на некакви чисти политички, а не јазичнополитички прашања, тогаш апстрахирањето од нив не ја намалува, туку, напротив, ја зацврстува научната поткованост на текстот (па макар и поимите „окупација“ и „владеење“ за исти тип на „режим“ се менуваат зависно од погледот на авторот).

На крајот, со особено задоволство му го препорачуваме на читателот лингвист, но и на читателот воопшто, ова издание, особено потенцирајќи го високото рамниште и на македонските учесници во него.

Бобан Карапејовски¹

¹ МАНУ, karapeyovski@gmail.com